

Бекітемін: 
«Мұғалжар ауданының білім
бөлімі» ММ басшысы
Б.Қ.Аманжол
« 01 » 09 2022ж

Келісемін:
Әдістемелік кабинет
мәдгерушісі
Ж.Жайбергенова 
« 01 » 09 2022ж


Келісемін: 
№5 Қандыағаш қалалық
жалпы білім беретін
орта мектебінің директоры
С.К.Бердібекова
« 01 » 09 2022ж


**№5 Қандыағаш қалалық
жалпы білім беретін орта мектебінің
2022-2023 оқу жылына арналған
ОҚУ ЖОСПАРЫ**

**№5 Қандыағаш қалалық ЖББ орта мектебінің инклюзивті білім беру
және үйден оқытумен қамтамасыз етуге
2022-2023 оқу жылына арналған үлгілік оқу жоспарына**

Түсінік хат

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында ерекше білім беруді қажет ететін адамдар үшін білім беруге қолжетімділік қағидаты жарияланған. Ол жалпыадамзаттық құндылық басымдығына негізделген, сондықтан инклюзивті білім беру балаларды кемсітуді болдырмайтын, барлығына бірдей қатынасты қамтамасыз ететін және ерекше білім беруді қажет ететін балаларға қажетті жағдай жасайтын идеологияны білдіреді.

Инклюзивті білім берудің негізгі үш аспектісінің (инклюзивті саясатты әзірлеу, инклюзивті мәдениетті құру, инклюзивті практиканы жүзеге асыру) маңызды құрамдас бөлігі болып саналады. Білім беру ұйымдарындағы әрбір адамның өзіндік ерекшелігін, әртүрлілігін құрметтеу, білім берудің кез келген субъектісіне қолайлы, жағымды мектеп қоғамдастығын құру, инклюзивті құндылықтарды қабылдау инклюзивті мәдениетті қалыптастырудың негізін құрайды.

Инклюзивті білім беруді тиімді жүзеге асырудың маңызды факторы. Сонымен қатар инклюзивті мәдениетті құру мектептегі теңдікті, қолжетімді ортаны қамтасыз етудің, ерекше білім беруді қажет ететін балаларды құрметтеудің, оларға жағымды көзқарас қалыптастырудың, әлеуметтендірудің негізі ретінде қарауымыз керек.

Қазақстан Республикасының заңнамасымен білім алушылардың жеке мүмкіндіктері мен ерекше білім берілуіне қажеттіліктерін ескере отырып, барлық білім алушыларға сапалы білім алу құқығына кепілдік берілген. Ерекше білім беруді қажет ететін балалардың сапалы білім алуына тең жағдай жасау олардың келешек өмірі үшін маңызды. Бұл, ең алдымен, табысты әлеуметтік бейімделуге және өз қабілеттерін іске асыруға мүмкіндік береді.

Денсаулық жағдайына байланысты ұзақ уақыт бойы орта білім беру ұйымдарына бара алмайтын балалар үшін үйде жеке тегін оқыту қарастырылады. Үйде жеке тегін оқытуға «Дәрігерлік-консультациялық комиссияның қызметі туралы ережені бекіту туралы» ҚР Денсаулық сақтау министрінің 2022 жылғы 7 сәуірдегі № ҚР ДСМ - 34 бұйрығына сәйкес үйде оқыту мерзімі көрсетілген баланың денсаулық жағдайы туралы дәрігерлік-консультациялық комиссияның қорытындысы негіз болып табылады. Үйде оқыту мерзімі баланың сырқатына байланысты дәрігерлік-консультациялық комиссияның қорытындысында көрсетілді.

Оқыту қазақ және орыс тілдерінде жүргізілетін 1-11 сыныптарға арналған бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің Үлгілік оқу жоспарлары «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығымен бекітілген (53-60- Қосымшалар; толықтыру ҚР Білім және ғылым министрінің 26.01.2022 №25 бұйрығымен енгізілген).

Мектебімізде инклюзивті білім алатын – 9 оқушы бар. Оның 5 оқушысы жоғары (оның ішінде 2 оқушы қазақ, 3 оқушы орыс) сыныптарда, 4 оқушысы бастауыш (оның ішінде 3 оқушы қазақ, 1 оқушы орыс) сыныптарында білім алуда.

Мектебімізде үйден оқитын оқушы саны -5, оның 3 оқушысы қазақ сыныбында, 2 оқушысы орыс сыныбында оқиды.

1. Кабдунер Жігер 1 «б» класс оқушысы 27.08.2022 жылғы №23994 ПМПК қорытындысымен Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 12 тамыздағы № 365 бұйрығына 4 қосымша) сәйкес бекітілген оқыту қазақ тілінде жүргізілетін ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспары бойынша ұйымдастырылды.

6-тарау. Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспары

№	Білім беру салалары және оқу пәндері	Жалпы жүктеме,сағат саны	
		Апталық сағат саны	Жылдық сағат саны
	Инварианттық компонент		
I	Тіл және әдебиет	6	210
1	Әліппе, Ана тілі	6	210
2	Қазақ тілі	-	-
3	Әдебиеттік оқу	-	-
4	Орыс тілі (Т2)	-	-
5	Шетел тілі	-	-
II	Математика және информатика	4,5	157,5
6	Математика	4	140
7	Цифрлық сауаттылық	0,5	17,5
III	Жаратылыстану	1	35
8	Жаратылыстану	1	35
IV	Адам және қоғам	1	35
9	Дүниетану	1	35
V	Технология және өнер	3	105
10	Еңбекке баулу	1	35
11	Бейнелеу өнері	1	35
12	Музыка	1	35
13	Көркем еңбек	-	-
VI	Дене шынықтыру	3	105
13	Дене шынықтыру	3	105
	<u>Инварианттық оқу жүктемесі</u>	<u>18,5</u>	647,5
	Таңдау бойынша сабақтар	3	105
	<u>Ең жоғарғы оқу жүктемесі</u>	<u>21,5</u>	<u>752,5</u>
	<u>Ескертулер</u> *логопедпен жеке,кіші топтық сабақтар <u>Дене шынықтыру сабақтарының сағаттық жүктемесін төмендету білім алушылардың психофизикалық жағдайының ерекшеліктері ескеріле отырып жүргізіледі.</u> <u>Екінші тілді оқытқанда білім алушылардың сөйлеу тілінің даму дейгейі ескеріледі.</u>		

2. Ізбасар Нұрдәулет 2 «Г» сынып оқушысы 12.05.2022 жылының №23321 ПМПК қорытындысымен, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 12 тамыздағы № 365 бұйрығына 4 қосымша) сәйкес бекітілген оқыту орыс тілінде жүргізілетін ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспары бойынша ұйымдастырылды.

6-тарау. Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспары

№	Білім беру салалары және оқу пәндері	Жалпы жүктеме,сағат саны	
		Апталық сағат саны	Жылдық сағат саны
	Инварианттық компонент		
I	Тіл және әдебиет	11	360
1	Букварь, Обучение грамоте	-	-
2	Орыс тілі	4	180
3	Әдебиеттік оқу	3	108
4	Қазақ тілі (Т2)	2	72
	Шетел тілі	2	72
II	Математика және информатика	5	180
5	Математика	4	144
6	Цифрлық сауаттылық	1	36
III	Жаратылыстану	1	36
7	Жаратылыстану	1	36
IV	Адам және қоғам	1	36
8	Дүниетану	1	36
V	Технология және өнер	2	72
9	Еңбекке баулу	-	-
10	Бейнелеу өнері	-	-
11	Музыка	1	36
12	Көркем еңбек	1	36
VI	Дене шынықтыру	3	144
13	Дене шынықтыру	3	144
	<u>Инварианттық оқу жүктемесі</u>	<u>23</u>	<u>792</u>
<u>Вариативтік компонент</u>			
	<u>Ең жоғарғы оқу жүктемесі</u>	<u>23</u>	<u>792</u>

Ескертулер

*логопедпен жеке, кіші топтық сабақтар

Дене шынықтыру сабақтарының сағаттық жүктемесін төмендету білім алушылардың психофизикалық жағдайының ерекшеліктері ескеріле отырып жүргізіледі.

Екінші және үшінші тілдерді оқытқанда білім алушылардың сөйлеу тілінің даму дейгейі ескеріледі.

3.Туржанова Роббия 3 «ә» класс оқушысы 11.05.2022жылғы №23245 ПМПК қорытындысымен Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 12 тамыздағы № 365 бұйрығына 4 қосымша) сәйкес бекітілген оқыту қазақ тілінде жүргізілетін ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспары бойынша ұйымдастырылды.

6-тарау.Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік жоспары

Білім берудің үлгілік жоспары			
№	Білім беру салалары және оқу пәндері	Жалпы жүктеме,сағат саны	
		Апталық сағат саны	Жылдық сағат саны
	Инварианттық компонент		
I	Тіл және әдебиет	11	396
1	Әліппе, Ана тілі	-	-
2	Қазақ тілі	4	144
3	Әдебиеттік оқу	3	108
4	Орыс тілі (Т2)	2	72
5	Шетел тілі	2	72
II	Математика және информатика	6	216
6	Математика	5	180
7	Цифрлық сауаттылық	1	36
III	Жаратылыстану	2	72
8	Жаратылыстану	2	72
IV	Адам және қоғам	1	36
9	Дүниетану	1	36
V	Технология және өнер	2	72
10	Еңбекке баулу	-	-
11	Бейнелеу өнері	-	-
12	Музыка	1	36
13	Көркем еңбек	1	36
VI	Дене шынықтыру	3	108
13	Дене шынықтыру	3	108
	<u>Инварианттық оқу жүктемесі</u>	<u>25</u>	900
	<u>Ең жоғарғы оқу жүктемесі</u>	<u>25</u>	<u>900</u>
	<u>Ескертулер</u> *логопедпен жеке,кіші топтық сабақтар <u>Дене шынықтыру сабақтарының сағаттық жүктемесін төмендету білім алушылардың психофизикалық жағдайының ерекшеліктері ескеріле отырып жүргізіледі.</u> <u>Екінші және үшінші тілдерді оқытқанда білім алушылардың сөйлеу тілінің даму дейгейі ескеріледі.</u>		

4. Қуантай Диір – 4 «ә» сынып оқушысы 11.05.2022 жылының ПМПК №23266 қорытындысымен, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 12 тамыздағы № 365 бұйрығына 4 қосымша) сәйкес бекітілген оқыту қазақ тілінде жүргізілетін ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспары бойынша ұйымдастырылды.

6-тарау. Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспары

№	Білім беру салалары және оқу пәндері	Жалпы жүктеме, сағат саны	
		Апталық сағат саны	Жылдық сағат саны
Инварианттық компонент			
I	Тіл және әдебиет	11	396
1	Әліппе, Ана тілі	-	
2	Қазақ тілі	4	144
3	Әдебиеттік оқу	3	108
4	Орыс тілі (Т2)	2	72
5	Шетел тілі	2	72
II	Математика және информатика	6	216
6	Математика	5	180
7	Цифрлық сауаттылық	1	36
III	Жаратылыстану	2	72
8	Жаратылыстану	2	72
IV	Адам және қоғам	1	36
9	Дүниетану	1	36
V	Технология және өнер	2	72
10	Еңбекке баулу	-	-
11	Бейнелеу өнері	-	-
12	Музыка	1	36
13	Көркем еңбек	1	36
VI	Дене шынықтыру	3	108
13	Дене шынықтыру	3	108
	Инварианттық оқу жүктемесі	25	900

Ескерту: Дене шынықтыру сабақтарының сағаттық жүктемесін төмендету білім алушылардың психофизикалық жағдайының ерекшеліктері ескеріле отырып жүргізіледі.

Екінші және үшінші тілдерді оқытқанда білім алушылардың сөйлеу тілінің даму деңгейі ескеріледі.

5. Іңірбаева Айару 5 «б» сынып оқушысы 28.10.2021 жылының №22233 ПМПК қорытындысына сәйкес, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (2022 жылғы 12-тамызындағы № 365 4-қосымша) сәйкес бекітілген оқыту қазақ тілінде жүргізілетін ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған негізгі орта білім берудің үлгілік оқу жоспары бойынша ұйымдастырылды.

6-тарау. Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған негізгі орта білім берудің үлгілік оқу жоспары

№	Білім беру салалары және оқу пәндері	Жалпы жүктеме,сағат саны	
		Апталық сағат саны	Жылдық сағат саны
	Инварианттық компонент		
I	Тіл және әдебиет	9	324
1	Қазақ тілі	3	108
2	Қазақ әдебиеті	2	72
3	Орыс тілі мен әдебиеті	2	72
4	Шетел тілі	2	72
II	Математика және информатика	6	216
5	Математика	5	180
6	Алгебра	-	-
7	Геометрия	-	-
8	Информатика	1	36
III	Жаратылыстану	1	36
9	Жаратылыстану	1	36
10	География	-	-
11	Биология	-	-
12	Физика	-	-
13	Химия	-	-
IV	Адам және қоғам	3	108
14	Қазақстан тарихы	2	72
15	Дүниежүзі тарихы	1	36
16	Құқық негіздері	-	-
V	Технология және өнер	3	108
17	Музыка	1	36
18	Көркем еңбек	2	72
19	Технология	-	-
VI	Дене шынықтыру	3	108
20	Дене шынықтыру	3	108
	И нварианттық оқу жүктемесі	25	900
	Вариативтік компонент		
	Элективтік курстар	2	72
	Жаһандық құзыреттілік	0,5	18
	Ең жоғарғы оқу жүктемесі	27,5	990

Ескертулер:

* логопедпен жеке, кіші топтық сабақтар

Екінші және үшінші тілдерді оқытқанда білім алушылардың сөйлеу тілінің даму деңгейі ескеріледі. Дене шынықтыру сабақтары жүктемесінің сағаттарын азайту білім алушының психофизикалық жағдайының ерекшеліктері ескерумен жүзеге асырылады

6. Алдашев Арсен 5 «в» сынып оқушысы 28.10.2021 жылының №22230 ПМПК қорытындысына сәйкес, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (2021 жылғы 26 наурыздағы № 125 5 қосымша) сәйкес оқыту орыс тілінде жүргізілетін психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспары.

6-тарау. Оқыту орыс тілінде жүргізілетін психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспары

№	Білім беру салалары және оқу пәндері	апталық	жылдық
		5 кл	
Инварианттық компонент			
	Тіл және әдебиет	11	396
1	Орыс тілі	3	108
2	Орыс әдебиеті	2	72
3	Қазақ тілі мен әдебиеті	4	144
4	Шетел тілі	2	72
	Математика және информатика	6	216
5	Математика	5	180
6	Алгебра	-	-
7	Геометрия	-	-
8	Информатика	1	36
	Жаратылыстану	1	36
9	Жаратылыстану	1	36
10	География	-	-
11	Биология	-	-
12	Физика	-	-
13	Химия	-	-
	Адам және қоғам	3	108
14	Қазақстан тарихы	2	72
15	Дүниежүзі тарихы	1	36
16	Құқық негіздері	-	-
	Технология және өнер	3	108
17	Музыка	1	36
18	Көркемсурат	2	72
19	Технология	-	-
	Дене шынықтыру	3	108
20	Дене шынықтыру	3	108
Инварианттық оқу жүктемесі		27	972
Вариативтік компонент			
	Жаһандық құзыреттілік	0,5	18
Ең жоғарғы оқу жүктемесі		27,5	990

Ескерту:

* логопедпен жеке, кіші топтық сабақтар

Екінші және үшінші тілдерді оқытқанда білім алушылардың сөйлеу тілінің даму деңгейі ескеріледі. Дене шынықтыру сабақтары жүктемесінің сағаттарын азайту білім алушының психофизикалық жағдайының ерекшеліктері ескерумен жүзеге асырылады

7. Жаппар Нұрдаулет – 8 «ә» сынып оқушысы 28.10.2021 жылғы № 22229 ПМПК қорытындысына сәйкес, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (2022 жылғы 12-тамызындағы № 365 4-қосымша) сәйкес бекітілген оқыту қазақ тілінде жүргізілетін ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған негізгі орта білім берудің үлгілік оқу жоспары бойынша ұйымдастырылды.

6-тарау. Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған негізгі орта білім берудің үлгілік оқу жоспары

№	Білім беру салалары және оқу пәндері	Жалпы жүктеме,сағат саны	
		Апталық сағат саны 8-класс	Жылдық сағат саны
Инварианттық компонент			
I	Тіл және әдебиет	9	324
1	Қазақ тілі	2	72
2	Қазақ әдебиеті	3	108
3	Орыс тілі мен әдебиеті	2	72
4	Шетел тілі	2	72
II	Математика және информатика	6	216
5	Математика	-	-
6	Алгебра	3	108
7	Геометрия	2	72
8	Информатика	1	36
III	Жаратылыстану	8	288
9	Жаратылыстану	-	-
10	География	2	72
11	Биология	2	72
12	Физика	2	72
13	Химия	2	72
IV	Адам және қоғам	3	108
14	Қазақстан тарихы	2	72
15	Дүниежүзі тарихы	1	36
16	Құқық негіздері	-	-
V	Технология және өнер	1	36
17	Музыка	-	-
18	Көркем еңбек	-	-
19	Технология	1	36
VI	Дене шынықтыру	3	108
20	Дене шынықтыру	3	108
	И нварианттық оқу жүктемесі	30	1080
	Вариативтік компонент		
	Жаһандық құзыреттілік	0,5	18
	Ең жоғарғы оқу жүктемесі	30,5	1098

Ескертулер:

* логопедпен жеке, кіші топтық сабақтар

Екінші және үшінші тілдерді оқытқанда білім алушылардың сөйлеу тілінің даму деңгейі ескеріледі. Дене шынықтыру сабақтары жүктемесінің сағаттарын азайту білім алушының психофизикалық жағдайының ерекшеліктері ескерумен жүзеге асырыл

8. Кушербаева Алина – 9 «г» сынып оқушысы 28.10.2022 жылының ПМПК №22228 қорытындысына сәйкес, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (2022 жылғы 12-тамызындағы № 365 4-қосымша) сәйкес бекітілген оқыту орыс тілінде жүргізілетін ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған негізгі орта білім берудің үлгілік оқу жоспары бойынша ұйымдастырылды.

№	Білім беру салалары және оқу пәндері	Сыныптар бойынша апталық сағат саны 9класс	жылдық
Инварианттық компонент			
	Тіл және әдебиет	7	252
1	Орыс тілі	3	108
2	Оқу және тіл дамыту	2	72
3	Қазақ тілі	2	72
	Математика және информатика	6	216
4	Математика	5	180
5	Информатика	1	36
	Жаратылыстану	4	144
6	Айналадағы әлем	-	-
7	Жаратылыстану	2	72
8	География	2	72
	Адам және қоғам	3	108
	Қазақстан тарихы	2	72
	Қоғам және құқық	1	36
	Технология және өнер	10	360
11	Бейнелеу өнері	-	-
12	Музыка	-	-
13	Әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау	2	72
14	Жалпы еңбекке даярлау	-	-
15	Кәсіби-еңбекке баулу	8	288
	Дене шынықтыру	3	108
16	Бейімделген дене шынықтыру	3	108
	Инварианттық оқу жүктемесі	33	1188
	Ең жоғарғы оқу жүктемесі	33	1188
Ескертулер. Ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларға МЖМБС орындау талап етілмейді. * логопедпен жеке, кіші топтық сабақтар. Дене шынықтыру сабақтары жүктемесінің сағаттарын азайту білім алушының психофизикалық жағдайының ерекшеліктері ескерумен жүзеге асырылады.			

9. Захарова Регина - 9 «г» сынып оқушысы 28.10.2021 жылының №22235 ПМПК қорытындысына сәйкес, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (2022 жылғы 12-тамызындағы № 365 4-қосымша) сәйкес бекітілген оқыту орыс тілінде жүргізілетін ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға арналған негізгі орта білім берудің үлгілік оқу жоспары бойынша ұйымдастырылды.

6-тарау. Оқыту орыс тілінде жүргізілетін психикалық дамуы тежелген оқушыларға арналған негізгі орта білім берудің үлгілік оқу жоспары

№	Білім беру салалары және оқу пәндері	апталық 9кл	жылдық
Инварианттық компонент			
	Тіл және әдебиет	10	360
1	Орыс тілі	2	72
2	Орыс әдебиеті	3	108
3	Қазақ тілі мен әдебиеті	3	108
4	Шетел тілі	2	72
	Математика және информатика	6	216
5	Математика	-	-
6	Алгебра	3	108
7	Геометрия	2	72
8	Информатика	1	36
	Жаратылыстану	8	288
9	Жаратылыстану	-	-
10	География	2	72
11	Биология	2	72
12	Физика	2	72
13	Химия	2	72
	Адам және қоғам	4	144
14	Қазақстан тарихы	2	72
15	Дүниежүзі тарихы	1	36
16	Құқық негіздері	1	36
	Технология және өнер	1	36
17	Музыка	-	-
18	Көркемсурат	-	-
19	Технология	1	36
	Дене шынықтыру	3	108
20	Дене шынықтыру	3	108
	Инварианттық оқу жүктемесі	32	1152
	Вариативтік компонент		
	Жаһандық құзыреттілік	0,5	18
	Ең жоғарғы оқу жүктемесі	32,5	1170

Ескерту:

* логопедпен жеке, кіші топтық сабақтар

Екінші және үшінші тілдерді оқытқанда білім алушылардың сөйлеу тілінің даму деңгейі ескеріледі. Дене шынықтыру сабақтары жүктемесінің сағаттарын азайту білім алушының психофизикалық жағдайының ерекшеліктері ескерумен жүзеге асырылады